

למנוח

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרכב

ערש"ק פרשת ויחי ה'תשע"ח

"לא בני בניו" - זמזם עם מנשה ואפרים?

הכח שנותנים לוי ויוסף בזמן הגלות

הכשר מצוה לשיי הבבלי והירושלמי

דברים היוצאים מן הלב

אור

החסידות

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ויחי, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'קראת שבת' (גליון תרכב), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רכבות חידושים וכיאוורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת צמודני, שבדרך כלל לא הובאו הכיאוורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הישמש ריבוי השק"ט בפרטי הננינים וההכנתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [וכפרט במדור "חידושי פוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הכיאוורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמנומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו פעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת כללית, ושינאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבירר הערה או שמתקשה בהבנת הכיאוורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על-אחר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויובל לעמוד בעצמו על אמיתות הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טובא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייניתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

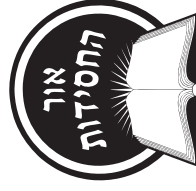
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה

והרב החסיד ר' יוסף משה
ובל בני משפחתם שידיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שיי

זאיראנץ
ס. פאולו ברויץ

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות Or Hachasidus
מניף ארץ הקודש Head Office
ת.ד. 2033 1469 President St. #BSMT
נפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213
03-738-3734 United States
Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טיטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויקה

לימן מקום, ח"ו, להקיריות דעמלק, אפילו לוגע אחד, כמ"ש "אש תמיד תוקד על
המזבח לא תכבה".

(שי"פ צו תשי"ז)

קרירות השכל מראה על העדר החיות

ישנו מאמר מהבעש"ט, כמענה על הטענה שטענו על חסידים שבאמצע התפלה
מתנענעים ("זיי ווארפן זיך") ועושים תנועות עם הידים ושאר האברים, בה בשעה
שבעת התפלה צ"ל בביטול כעומד לפני המלך, "כעבדא קמי מרי" – והשיב
הבעש"ט ע"פ משל לאדם שטובע בנהר ועושה תנועות שונות כדי להציל את עצמו,
הנה גם אם העומד על שפת הנהר חושב שמוטב ה' להטובע בנהר לעשות תנועות
אחרות כדי להנצל, מ"מ, לא יהיו לו קושיות על הטובע בנהר, שכן, בהיותו במעמד
ומצב של טביעה בנהר, הרי זה נוגע ביותר בעצם נפשו, וכשעת מעשה אינו יכול
לחשב בדיוק איזה תנועות כדאי לו לעשות...

וכמו"כ כאשר יהודי עומד להתפלל, ומתכוון שהקב"ה הוא "מקור מים חיים",
וכל הפורש ממנו הרי זה כמשל הדגים שבים שכאשר פורשים מן הים מיד מתים
(כדאיחא בגמרא) – הרי כיון שענין זה נוגע בעצם נקודת נפשו, כמבואר בחסידות
בענין "בכל מאדך", אינו יכול בשעת מעשה לעמוד בקרירות ולהגביל את תנועותיו
כו'; ואם בשעת מעשה נשאר בקרירות, ויכול להבחין ("פאגאנדער-קלייבן") בשכלו
ולהגביל את תנועותיו – הרי זה ראוי שעדיין חסר אצלו הענין ד"בכל מאדך", ואולי
חסר לו עוד משהו לפני "בכל מאדך"...

כאשר עומדים בתנועה של קרירות השכל, הרי זה הוראה על העדר החיות, כנ"ל
שקרירות היא העדר החיות. וכדברי אדמו"ר הזקן אודות המחונכים שלו: "זוטרא
דבכו מחי' מתים", שיש בכחם להחיות גם את השכל, אף שמצד הקרירות דהשכל
הרי הוא בבחינת "מת".

(שי"פ עקב תשפ"ז)

תוכן הענינים

מקרא אני דורש.....ה

"בניו ולא בני בניו" - ומה עם מנשה ואפרים?

לך"י שהשכטים נשאו את אחיותיהם - האם נשאו נכרי יעקב את ארזו? / אם בני בנים הרי הם כבנים מדרע מפרש רש"י "בניו - ולא בני בניו"? / ביאור שיטות רבי יהודה ורבי נחמיה בנוגע לנשיאת ארזו של יעקב

(נ"פ לקוטי שיהות ח"ה עמ' 261 ואילך)

פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....ה

תנצא - השפץ והפקח שבחיות / "שני בניך - צי הם" מפני ש"ואקברה שם"

יינה של תורה.....ט

הכח שנותנים צי ויוסף בזמן הגלות

לוי ויוסף מרוממים משעבוד וגלות / שכט לוי נותן כח ועוז להשלים את מטרת השעבוד / יוסף מעניק את הכח להתרומם ולהתבל מחשכת הגלות / להשאר ב"בית אבי", ומאריך להתעלות "בארץ עניי"

(נ"פ לקוטי שיהות ח"כ עמ' 235 ואילך)

פנינים... דרוש ואגדה.....יג

פנינת המצוות והוקי הפנע / "קברו קברייא" בעבודת ה'

חידושי סוגיות.....יד

הילוך בין כפ"י צירוש"מי כענין הכשר והכנה צמוד

יכאך החילוק בין בבלי לירוש' סוף קידושין דאולי לשיטתייהו כאן בענין אי ההוה מכריע את העתיד או לאו, ויכאך החילוק היוצא מזה בדיני הכשר מצוה והידור מצוה / עפ"י יחידש עומק בפלוגתא בין תרגום אונקלוס לתרגום יונתן בפרשתנו, ויסיק נפק"מ לענין דין קרבתות כשאפשר לבנות מובח ולא בית

(נ"פ לקוטי שיהות ח"פ"ו עמ' 447 ואילך)

תורת חיים.....יח

דברים היוצאים מן הל"ב / וידבר על לָפָם דברים המתקבלים על הלב (ויד' ג. כא. רש"י)

דרכי החסידות.....כ

"חי חי ודורך - ב' פעמים חי"י עי"ה צ"ח" / וידוך (וחי נפח, ח)

הוספה - שיחות קודש.....כב

חמימות בקדושה ובפעילות זה

לקט דברות קודש אודות מעלת החיות והחמימות בעבודת השי"ת וגורל החסיד ב"קדירות"

אינו עושה דברים הפכיים, ולמי איכפת שאין חיות והתלהבות בקדושה?

יש לדעת, שאין זה כמו שחושבים, שאפשר להיות לא כאן ולא שם (ללא חיות והתלהבות בקדושה, וגם ללא חיות והתלהבות בעניני רע), כי, אם יש קרירות לקדושה, נעשים מונחים סוף-סוף בטומאה, ר"ל.

ולכן משקיע היצה"ר כחות והשתדלות רבים כל כך כדי לקרר יהודי שלא יתפעל מאלקות, שאפילו בשעה שרואה נס ומופת גלוי, בא אליו היצה"ר וטוען: מה לך להתפעל מענין זה, הרי אתה עצמך מאמין שכל הענינים באים מהקב"ה, והקב"ה הוא כל יכול, שלגביו כל העולמות אינם תופסים מקום, וא"כ פשיטא ששלא אותיות אינם תופסים מקום אצלו, וכיכלתו להחליף צירוף אותיות "חמץ" בצירוף אותיות "שמץ", ו"מי שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחומץ וידליק", ומדוע צריך אתה להתפעל ולצאת מהכלים?

כוונת היצה"ר היא לקרר אורו מהתפעלות אלקית, ולפעול בו קרירות לקדושה, שזהו המקור לטומאה.

ולכן יש לזכור שהדבר הראשון שיש לעשות כדי להיפטר מזה הוא - להתחיל לחיות ולהתלהב בענינים של קדושה. וכשם שצריך לפעול בעצמו את החמימות בקדושה, כך צריך הווא לפעול בעצמו את הקרירות לעניני העולם.

(שי"פ וארא תשעה"ו)

בכרי לכבות את ה"לא", מזכחת להיות "אש תמיד"

רבו הזקן סיפר על אחת מה"תורות" ש"אמר מורי (הרב המגיד) לפני ביחידות, (ש)היתה "תורה" על הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח לא חכבה". וחלקה: "מצות עשה להבעיר אש על המזבח, מזבח הוא "אדם כי יקריב מכם", וההקדבה עצמה אינה מספקת, וצריכים להבעיר אש על הקרבן אשר מכם, ואש זה - "לא חכבה", שהיא מכבה את ה"לא"."

פתגם זה של המגיד מלמדנו, שבכדי לכבות את ה"לא" מזכחת להיות "אש תמיד", להט ("קאָך") תמיד בתורה ומצוות.

לא די בכך, שבעבר, או אפילו זמן קצר קודם לכן, הי' בו להט בתורה ומצוות. הלהט צריך להיות תמיד, כי, אם עומדים בקרירות למשך זמן קצר, יכול בינתיים להתגנב ("זיך אַריינכאַפֿן") ה"לא".

וזהו גם הטעם לזכירת מעשה עמלק בכל יום יום - צריכים לזכור תמיד שלא

ואין בו שום חמימות וחיות בעניני קדושה, מצד תוקף החומריות.

והעצה לזה – כתורת הבעש"ט שנתגלתה ונתפרסמה ע"י כ"ק מר"ח אדמו"ר (ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט)

בהוספות סכ"א. ויש"ן) – "כי תראה חמור, כאשר תסתכל . . בהחומר שלך שהוא הגוף, ותראה, שונאך, שהוא שונא את הנשמה . . ועוד תראה שהוא רובץ תחת משאו שנתן הקב"ה להגוף שיוזכך ע"י תומ"צ והגוף מתעצל בקיומם, ואולי יעלה בלבבך, וחלת מעוז לך, שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תחיל בסיגופים לשבור את החומריות, הנה לא בוז הדרך ישכון אור התורה, כי אם, עיזב תעזוב עמו, לברך את הגוף ולזככו, ולא לשברו בסיגופים..."

ויש להוסיף בביאור תורה הנ"ל: אצל "חמור" – עניני התומ"צ הם ל"משא", כמאמר "כשור לעול וכחמור למשאוי", ולא עוד אלא שלפעמים אינו רוצה לשאת המשא דקיום התומ"צ, שזוה"ע "רובץ תחת משאו", "ער שטעלט

(ש"פ שלח תשי")

זיך אָפּ און גייט ניט ווייטער". – וזהו ההפרש בין חמור לסוס, שסוס, כאשר מכים אותו, ממשיך לילך הלאה, משא"כ חמור, גם כאשר מכים אותו אין זה מועיל מאומה.

וכדי לברר ולזכך את החמור, שעניני התומ"צ לא יהיו עליו למשא, ועד שירגיש שזהו כל החיות שלו – אי-אפשר להתחיל בהבנה והשגה ע"פ שכל, כי, מצד תוקף החומריות לא יוכל לקבל זה, אלא ראשית העבודה היא כאופן של קבלת עול דוקא, ועי"ז יוכל להתברר ולהזדכך עד שסוכ"ס לא יהיו עניני התומ"צ למשא, אלא אדרבה, שירגיש שזהו כל חיותו.

והתחלת העבודה בדבור וזיכור החומר היא בחודש תמוז, כשמאיר תוקף החום ד"שמש הוי"ו – שלכל הפחות בזמן זה לא יהי' בבחינת "חמרא בתקופת תמוז קרידא לי", אלא יורגש אצלו חיות וחום בעניני קדושה, ועי"ז תומשך החיות והחמימות בעניני קדושה על כל השנה כולה.

למי איכפת שאין חיות והתלהבות בקדושה?

בכדי להיפטר ולצאת מהלעומת-זה, יש להכניס חמימות וחיות בעניני הקדושה, כי התחלת כל מיני רע היא הקרירות.

יכולים לחשוב: מה הרעש כל כך שאין חיות והתלהבות ("קאָך") בקדושה, הרי

מקראא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"בניו ולא בני בניו" – ומה עם מנשה ואפרים?

לר"י שהשבטים נשאו את אחיזתניהם – האם נשאו נכדי יעקב את ארונם? / אם בני בנים הרי הם כבנים מדוע מפרש רש"י "בניו – ולא בני בניו"? / ביאור שיטות רבי יהודה ורבי נחמיה בנוגע לנשיאת ארונם של יעקב

בפרשתנו מספר הכתוב על מה שאירע לאחר פטירת יעקב: "ויעשו בניו לו כן כאשר צום. וישאו אותו בניו ארצה כנען ויקברו אותו במערת שדה המכפלה" וגו' (נ. יכ"ג). ומפרש רש"י:

"וישאו אותו בניו – ולא בני בניו, שכך צום: אף ישא מנשה לא יאיש מצרי ולא אחד מבניכם שהם מננות כנען, אלא אתם . . לוי לא יאיש, שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא יאיש, שהוא מצ"ך; מנשה ואפרים יהיו תחתיהם".

ולפום ריהטא נראה, שסתרי דברי רש"י אהודי:

בתחילה כותב רש"י – "וישאו אותו בניו ולא בני בניו", היינו, שמלשון הכתוב "וישאו אותו בניו" למדים שדוקא בניו השתתפו בנשיאת הארון ולא נכדיו; אמנם בסיום דבריו הוא אומר להדיא שגם מנשה ואפרים, בני יוסף, השתתפו בנשיאת זו:

ויש ליישב (ראה גם נחלת יעקב כאן) על פי דברי יעקב שבתחילת הסדרה (מת. ה): "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", היינו, שמנשה ואפרים נחשבים הם בכלל "בניו" של יעקב, כמו ראובן ושמעון (ראה רש"י שם).

ב. עוד אפשר לומר, ע"פ דברי רש"י בפי' וירא (כ. יב), בפירוש דברי אברהם על שרה שהיא "בת אבי" – דלכאורה, לא היתה בת אביו, אלא בת אחיו – ש"בני בנים הרי הם

שלא עשה לו מאומה, אלא ששמרו מכל החיות, ואחרי שבת רכב עליו האוה"ח ונסע עליו עד שהשיג את השיירה, ע"כ המעשה. והביאור בזה - ע"פ מאו"ל "איך חי רעה שולטת באדם א"כ נדמה לה כבהמה", ולכן כשראה הארי אות הברית, שברית הוא לשון התקשרות, ובו נראה ביותר הצלם אלקים, אמיתית ענינו של האדם, אזי לא היה לו שליטה עליו, ואדרבה, ענינו אינו אלא לשמשו.

ומזה מובן גם בנוגע לענין החמימות

- ששייכותה בעניני העולם אינה אלא בשביל הבחירה, אבל עיקרה הוא בקדושה דוקא.

חמורא אפילו בתקופת תמוז קרירא לי'

אמנם, יתכן מעמד ומצב ד"חמורא אפילו בתקופת תמוז קרירא לי" (שבת נג. א). דהנה, ענינו המיוחד של חודש תמוז הוא שבו היא תקופת החום. ואמנם, בשאר התקופות לא מתייחס ענין הקרירות לחמור דוקא, שהרי יתכן שהקרירות היא מצד העדר תוקף החום, ורק בתקופת תמוז, תקופת החום, מתייחס הקרירות ל"חמור" דוקא, שהקרירות שלו ("קרירא לי") בזמן של תוקף החום היא הוראה על החומירות ("חמרא").

וענינו עכבודה הרוחנית - כדכתיב "כי שמש ומגן הוי' אלקים" (תהלים פד, יב), ובתקופת תמוז הוא תוקף החום ד"שמש הוי'". והיינו, שגם בזמן שמאיר תוקף החום ד"שמש הוי' יש בו ענין הקרירות,

דוקא [וענין זה נרמז במד"ל (כ"ר פט"ז, ב) דלא נברא זהב אלא בשביל כיהמ"ק], והטעם שיש חיות וחמימות גם בעניני העולם, הוא, כדי שיהי' ענין הבחירה, שהרי, אם הי' ענין החיות והחמימות רק בקדושה, לא הי' ענין הבחירה, ולכן הוצרך להיות חיות וחמימות גם בשאר ענינים.

דוגמא לדבר:

איתא במאמר של כ"ק אדמו"ר נ"ע (סה"מ תרנ"ו (קה"ת תשד"מ) ע' שיט - בשה"ג) ש"לעתידי לבא יהי ציור גופות האומות כמו כעלי חיים, ועכשיו הוא בשביל הבחירה כו". כלומר: ההפרש בין אדם לבהמה הוא אשר האדם הולך בקומה זקופה (ובמילא המוח הוא למעלה מהלב, ולכן שליט עליו), והלב הוא למעלה מהרגלים, משא"כ בבע"ח שאצלם הוא הכל כשוה. ועפ"י הי' צ"ל אצל אומות העולם כמו בבע"ח, ולמה נבראו בקומה זקופה? והביאור, שאילו נבראו כמו בע"ח, לא הי' מקום לענין הבחירה, ולכן נבראו ג"כ בתבנית ציור אדם, אבל אינם כלל בהמעלה דאדם, ודוקא ישראל הם במעלת אדם, דאדם אתם כתיב.

- שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ שאחד שאל אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש (כמדומה) בענין שמירת הברית, ואמר לו כ"ק אדמו"ר מהר"ש שענין השמירה הוא כמו שהי' אצל האור החיים, שפעם נסע האוה"ח עם שיירה במדבר, וכשהגיע שבת לא רצו לחכות עליו ונשאר לבדו, וכא אליו ארי, והראה לו האוה"ח את אות הברית, וכשראה זאת, הנה לא זו בלבד

בבנים", ולכן שרה נחשבת כבת של תרח אבי אברהם, כיון שהיתה נכדתו: בת בנו הו'; ומעתה מובן גם בנידון דידן, שמנשה ואפרים - שהיו בני בניו של יעקב - נכללים שפיר במה שנאמר "וישאו אותו בניו".

ועל כרחך צריכים אנו לומר כן, דהנה רש"י כאן כותב שהטעם שהנכדים לא השתתפו בנשיאת יעקב הוא משום שאומותיהם היו כנעניות;

וידוע (ראה רא"ם ונחלת יעקב כאן) שענין זה במחלוקת שנוי (כמו שהביא רש"י בפירושו לפ' וישב לו, לה), ודברי רש"י מתאימים הם רק לשיטת רבי נחמי' שבני יעקב נשאו כנעניות לנשים - ואילו לדעת רבי יהודה, שהשבטים נשאו את אחיותיהם לנשים, לא הי' פגם בבניהם ולא היתה מניעה שישתתפו בנשיאת הארון של יעקב.

ובכן, כיצד יפרש רבי יהודה את לשון הכתוב "וישאו אותו בניו"? - לפי דרכנו מובן, שבלשון "בניו" נכללים גם נכדיו, כי "בני בניו הרי הם כבנים".

אך מעתה יקשה לאיך גיסא: מה הכריח את רש"י - אליבא דרבי נחמי' - לפרש ש"וישאו אותו בניו" ממעט את בני בניו?

ג. ויש לבאר, שרבי נחמי' לשיטתי אויל - ומצינו ככמה מקומות בפירוש רש"י על התורה שמכ"א את רבי נחמי' אשר מדייק בלשון הכתוב עד מאוד, וחולק בזה על רבי יהודה.

ודוגמא בולטת היא בפרשת עקב (יא, ו), ששם מדובר על דתן ואבירם שנבלעו בארץ: "אשר עשה לדתן ולאבירם . . אשר פצתה הארץ את פי", ותבלעם . . בקרב כל ישראל".

ובפירוש רש"י:

"בקרב כל ישראל" - כל מקום שהי' אחד מהם בורח, הארץ נבקעת מתחתיו ובלועתו, אלו דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמי': והלא כבר נאמר 'ותפתח הארץ את פי', ולא 'פיותה'! אמר לו: ומה אני מקיים 'בקרב כל ישראל'? אמר לו: שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהי' אחד מהם, הי' מתגלגל ונכא עד מקום הבקיעה".

הרי שרבי נחמי' מדייק בלשון הכתוב יותר מרבי יהודה, ולכן הוא ממאן בפירושו של רבי יהודה - בגלל הדיקו בלשון 'ותפתח הארץ את פי', שמזה לומד שהי' לה פה אחד בלעד' (ואילו רבי יהודה לא חושש לדיוק זה, ונחבאר בארוכה בשיחת ש"פ עקב תשכ"ו).

וכן הוא כהאי סוגיא גופא, במחלוקתם מי היו הנשים של בני יעקב - וכמו שהביא רש"י בפ' וישב, על הפסוק (לו, לה) "ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמיו":

"רבי יהודה אומר, אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום; רבי נחמי' אומר, כנעניות הוי', אלא מהו 'וכל בנותיו' - כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרא לנחתנו

בנו וְלִבְנֵי בְתוּלָתוֹ.

לכאורה הסברה נותנת כדעת רבי יהודה, שהשבתים נשאו את אחיותיהם ולא מבנות כנען – שהרי אברהם מיאן שיצחק בנו ישא מבנות כנען, וכן יצחק התנגד לכך שיעקב ישא מבנות כנען, ולא מסתבר כלל שבניהם השבתים ילכו וישאו מבנות כנען ויחזקושיית הש"ס (פסחים ג, א): "אפשר בא אברהם והזהיר את יצחק, בא יצחק והזהיר את יעקב, ויהודה אָזִיל וְנָסִיב" [?].

אמנם רבי נחמיה סובר שהיו נשים כנעניות לבני יעקב, מכח דיוק בלשון הכתוב: כיון שהכתוב אומר "וַיֵּצֵא בְנוֹתָיו" (ולא "בְנוֹתָיו" סתם), הרי משמע שבא לְהַדִּישׁ סוּג נִסְפָה ב"בְנוֹתָיו" של יעקב ויבשלמא זה שנאמר "וַיֵּצֵא בְנָיו" – מוכן שבא לרבות בזה את כל סוגי הבנים, גם אלו שהשתתפו במכירת יוסף – וגם אלו שלא היו להם חלק בזה, אך למה צריך ריבוי מיוחד לענין "וַיֵּצֵא בְנוֹתָיו" [?];

ולכן הוא מפרש, שמלבד הבנות כפשוטו היו ליעקב גם כלות מבנות כנען – שהן אינן בנות כפשוטו ונקראות "בנות" רק משום "שאין אדם נמנע לקרוא לכלתו בתו", ואותן בא הכתוב לרבות בחיבת "וַיֵּצֵא" (אמנם רבי יהודה לא מתחשב בדיוק זה של "וַיֵּצֵא בְנוֹתָיו", כי שיטת לימודו של רבי יהודה היא לשים דגש על הענין בַּבְּנֵי, ולא כל כך בְּדִיקוּמֵם פְּרָשִׁיִּים כגון אלו).

ד. ונחזור לענינו, שכיון שדרכו של רבי נחמיה לדייק מאוד בלשון הכתוב, הרי גם בנידון דידן הוא מדייק שתיבת "בניו" – בפסוק "וַיֵּשְׂאוּ אוֹתוֹ בְנָיו" – מיוחדת היא (ראה גם משכיל לדור):

הרי בפסוק הקודם כבר נאמר "וַיַּעֲשׂוּ בְנָיו לוֹ כֵּן כְּאִשֶּׁר צֻוָּ", ואם כן, ה' להכתוב לומר "וַיֵּשְׂאוּ אוֹתוֹ אֶרְצָה בְנֵינוּ" כלי להוסיף תיבת "בניו", שהרי כבר ידוע לנו קודם שב"בניו" עסקינן!

ומזה שחזר הכתוב תיבת "בניו" עוד הפעם, מדייק רבי נחמיה שזה נאמר לשם הדגשה: דוקא בניו – ולא בני בניו, והטעם לזה מתאים לשיטתו – שנכדיו של יעקב היו מבנות כנען, ולכן לא רצה יעקב שישתתפו נכדיו אלו בנשיאת ארונו.

אך רבי יהודה לשיטתו הכללית שאין לדייק כל כך (ויש לפרש שכן הוא סגנון המקרא לעמים לכפול לשונו), ולכן לדעתו יש להשאיר את תיבת "בניו" כמו בכל מקום – שכוללת היא גם בני בנים, ומתאים הדבר לשיטתו בענין נכדים אלו שלא היו מזרע כנען, וק"ל.

הוספה

לעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת הש"ת דברים אלו לא הוגהו על ידי רבנינו. ובאז כאן כמעט ללא עריכה. באופן שנאמר, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

המימזות בקדושה ובלעזמת זה

יכולים לחשוב: מה הרעש כל כך שאין חיות והתלהבות בקדושה, הרי אינו עושה דברים הפכיים? יש לדעת, שאי אפשר להיות לא כאן ולא שם (ללא חיות והתלהבות בקדושה, וגם ללא חיות והתלהבות בעניני רע), כי, אם יש קרירות לקדושה, נעשים מונחים סוף-סוף בטומאה, ר"ל

ענין החום הוא מעלה בעבודה, כדאיאת בספרי מוסר וחסידות (עיי' בקונטרס תורת החסידות לכ"ק מו"ח אדמו"ר ע"מ (7) של הענינים דעבודת ה' צריכים להיות בחמימות דוקא.

ויתירה מזה: ע"פ הידוע שתכלית הבריאה היא בשביל ישראל, כמאמר "בראשית, בשביל ישראל שנק' ראשית" (פרש"י עה"ת בתחלתו. ובכ"מ), ובישראל גופא הוא בשביל ענין התורה שבישראל ("בשביל התורה ובשביל ישראל"), היינו, שתכלית הבריאה היא כדי שישתל יקיימו את התורה, וכדאיאת במס' ברכות (ו, סע"ב) "כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה", ועד"ז במס' קדושין (משנה וברייתא סוף קידושין – ע"פ גירסת הש"ס כת"י) ש"הם לא נבראו אלא לשמשני, ואני לא נבראתי אלא לשמש את קוניי" – מוכן, שגם ענין החום שנברא בעולם בשביל התורה וישראל

החמימזות בעניני

העולם השתלשל

מהחמימזות בקדושה

ולהוסיף, שלאמיתתו של דבר הוצרך להיות ענין החיות והחמימזות בקדושה

העלא – השפל

ההפקה שבחיות

ויאמר השבעה לי וישבעו לי וישתחו ישראל

על ראש המטה

ישתחו ישראל – תעלא בעידינו סגיד לי
(פז, לא, רש"י)

במפרשי רש"י (ג"א, רא"ס, ועוד) שקו"ט כמה שהביא רש"י דוגמא משועל דווקא, ומה מוסף משל זה בהכנת הדברים.

ויש לומר בביאור הדבר:

בתחילת כתוב זה נאמר "ויאמר השבעה לי וישבע לי", והקשו המפרשים, וכי חשד יעקב את יוסף שלא יקיים את דברו עד שהוצרך להשביעו על זה? אלא שפשוט דשבעה זו לא מפני חשד היתה, אלא מפני שיוסף ה' רק משה למלך, וכיון שרצונו של פרעה ה' שיעקב ייקבר במצרים (ראה רש"י לקמן ג' ו'), לכן השביע יעקב את יוסף – כדי לסעדו ולחזקו שיוכל להתגבר על רצונו של פרעה ולמלאות רצון אביו. וכפי שרואים בטבע בני אדם, שהנשבע לעשות איזה דבר, הרי השבעה מחזקת אותו בתוקף מיוחד, שלא יתפעל משום דבר שיעמוד לגגרו וימלא את שבועתו.

ועפ"י יש לומר, שזהו ג"כ תוכן השתחוואת יעקב ליוסף מפני ש"תעלא בעידינו סגיד לי": כמו שמטרת השבועה היתה לחזק את יוסף, הנה לחזק את יוסף עוד יותר, השתחוואת אליו, שבוה עורר אצל יוסף מדה של התנשאות, שירגיש עצמו כ"מלך" בענין זה, באופן ששום דבר לא יוכל לעמוד כנגדו.

וזהו גם תוכן הענין ד"תעלא בעידינו סגיד לי", דהשועל, להיותו "השפ" שבחיות" (לי הרא"ס כאן), הנה "בעידינו" – בזמן שהוא המלך, צריכים לחזקו ביותר, ולכן "תעלא (דוקא) בעידינו" – סגיד לי". וכן יוסף, שעם היות שלבני יעקב נחשב כ"תעלא", מ"מ, בענין זה – "בעידינו" – צריכים להשתחוות לו.

ויש להוסיף עוד טעם שנקט רש"י "תעלא" דוקא, שבא בזה לומר, דנוסף על מדה יתירה של תוקף, צ"ל בענין זה גם התחכמות יתירה, כדי לסדר את קבורת יעקב באופן שמלכתחילה לא תהי' מניעה על זה. ולכן המשל רש"י את יוסף ל"תעלא", כי השועל הוא ה"פקח שבחיות" (ברכות סא, ב).

(נפ"ס לקוטי שיהות ה"ל עמ' 211 ואילך)

שני בניו – לי הם

מפני ש"ואקברה שם"

ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים ג' לי הם, אפרים ומנשה בראובן ושמעון יהיו לי ג' ואני בבואי מפנין פניה עלי דחל ג' בדרך ג' ואקברה שם בדרך ג'.

(מח, ה"ו)

המפרשים (ויריעות שלמה, גוי"א, דברי דוד, באר היטב, ועוד) תמהו, מדוע אמר יעקב דברי התנצלות ליוסף על קבורת רחל בבית לחם בהמשך לדבריו על מנשה ואפרים, הרי הו"ל ליעקב לומר דברים אלו כשהשביע את יוסף "ונשאתי מצרים וקברתי בקבורתם", ולא במעמד זה – שבו לא הזכיר כלל על קבורתו אלא רק דברי ברכה, ואשר אפרים ומנשה יכנסו לחשבון שאר השבטים?

ויש לומר הביאור בזה, שבכך רמז יעקב ליוסף את הטעם לזה ש"שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה" זכו לזכות גדולה כזו – "לי הם":

זה שגם בנים שנולדו בארץ מצרים ("עד בואי אליך") נכנסים "בחשבון שאר בני", הוא מפני זכותה של רחל, דכיון שהיא היתה מוכנה לוותר על הזכות להיקבר ביחד עם יעקב, ובמקום זה להיקבר בדרך, שלא ביחד עם יעקב, כדי "שהתא לעזרה לבני", לכן זכתה, שבני בנה שנולדו "בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה" – ולא בסמיכות ליעקב, גם הם יחשבו כ"לי הם".

(נפ"ס לקוטי שיהות ה"ל עמ' 238)

לקראת שבת

כא

להבין והניח הדבר כן, באמרו בדעתו: השי"ת יודע האמת, שהוא חפץ מאד לדעת מה שאמר לו כ"ק אדמו"ר, ובטח יסבב השי"ת שכשיבא הזמן הראוי, יעמוד על דבר זה.

צמח דוד, זה לך הפעם השלשים וששה שאתה כליובאוויטשי"

[הוסיף החסיד ר' צמח דוד לספר:] שבעים שנה עברו מאז – תרי"ג – ששמעתי מכ"ק אדמו"ר את דברי קדשו ביחידות הראשונה את המאמר "חי חי יודוך, ב' פעמים ח"י עולה ל"ו", ואני באתי לליובאוויטש בקיץ תרפ"ג לזכות להשתטח ולבקך בהיכל קדשו של כ"ק אדמו"ר [ה'צמח צדק] ובנו כ"ק אדמו"ר [מוהר"ש]. והנה, בעמדי אצל הציון הקדוש של כ"ק אדמו"ר צמח צדק ושפכתי שיחי לפני אלקי מרום, נזכרתי פתאום על היחידות הראשונה ועל המאמר ח"י ח"י יודוך, ונדמה לי שהני רואה את כ"ק אדמו"ר [הצמח צדק] בחיים כמו שראיתיו אז – בשנת תרי"ג – בבגדי קדש הלבנים כבגדי כהן גדול ביום הקדוש עומד – להבדיל – כן אמר החסיד רצ"ד – למולי ואומר: "צמח דוד, זה לך הפעם השלשים וששה שאתה כליובאוויטש. חי חי יודוך, ב' פעמים ח"י עולה ל"ו".

כרגע נפלתי על אדמת הקדש ובכיתי בכי תמרורים בצעקה פנימית, רכותי חנוני, אשר באחרית ימי אתקן כל מה אשר עלי לחקן בירידת נשמותי למטה. שבוע שלם התעכבתי אז בליובאוויטש, ובכל יום ויום – מאז הבקר עד כי ינטו צללי ערב – הייתי בהיכל הקודש ובבית הכנסת של האהל.

כה חזר לפניי את ספורו הרב צמח דוד – תמול – מה ש[נכבד] ספר לי בשנת תרפ"ה [שנתיים קודם כתיבת יומן זה]. והוסיף [עתה] לומר כי כחותיו הולכים ודלים, והוא מחכונו לנסוע לרוסטוב על נהר דאן [מקום מנוחת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע] לקבל ברכת הדרך מאת כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב], ומשם לליובאוויטש [פעם נוספת לקבל ברכת הדרך מאת הרבנים, ו[אז] יחזור לביתו להכין עצמו ללכת בדרך כל הארץ, כי כבר נתמלא לו תשעים ושלש שנים.

על פי בקשתי הסכים להתעכב בלנינגרד עד אשר אחזור ממסעי, כי הנני רוצה להתוועד עמו איזה ימים, כי בהיותו בלנינגרד – ליובאוויטש בנוסח אנ"ש והתמזמים [באותה תקופה התגורר כ"ק אדמו"ר מוהר"י נ"ע בלנינגרד] – שמעתי ממנו הרבה ספורים מה שהוא כעצמו ה' נוכח – כרשום ברשימה [משנת] תרפ"ה – בעל זכרון נפלא הוא הרצ"ד ומסודר, והרבה הרבה יש ללמוד ממנו.

(ספר השיחות תרפ"ז עמ' 30-129)

יציאה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

הכח שנותנים לנו יוסף בזמן הגלות

לוי ויוסף מרחמים משעבוד וגלות / שבט לוי נותן כח ועוז להשלים את מטרות השעבוד / יוסף מעניק את הכח להתרומם ולהתבדל מחשכת הגלות / להשאר ב"בית אבי", ומאידך להתעלות "בארץ עניי"

סדר נשיאת ארזנו של יעקב אבינו ע"ה על פי ציוויי שציווה קודם מותו, וכו פירט מי יישא את הארון, ומי לא יישאנו, ובאיזה מקום יעמוד כל אחד מנושאי הארון. נושאי הארון היו בניו של יעקב, והוא שנאמר "וישאו אותו בניו - בניו ולא בני בניו". אמנם שניים מבני יעקב לא נשאו את ארזנו, שכן ציווה יעקב: "לוי לא ישא, שהוא עתיד לשאת את הארון [העדות], ויוסף לא ישא שהוא מלך", ומכיוון שלוי ויוסף אינם יכולים לשאת, ציווה ש"מנשה ואפרים יהיו תחתיהם" (פרשתנו ג. יג ובפרש"י).

וסיפור זה תמוה הוא ביותר:

נשיאת הארון היא מצווה גדולה (ראה י"ד ס"י שנח וכו' שם יעוד), ובפרט ארון של אביו, ואם כן מדוע מנע יעקב מלוי לשאת את הארון רק מטעם שבני בניו יהיו נושאים את ארון העדות. ותגול התמיהה בנוגע ליוסף שעליו היה ציווי מפורש מיעקב "ונשאתי ממצרים", ואיך מנעו יעקב מלשאת מיטתו ולקיים את ציווי?

ומוכרחים לומר, אשר במה שהמשיך יעקב וציווה "מנשה ואפרים יהיו תחתיהם", לא נתכוון יעקב שיהיו במקום לוי ויוסף, אלא אדרבא - שמנשה ואפרים יהיו שלוחיהם של לוי ויוסף, עד שיחשב הדבר כאילו לוי ויוסף עצמם נושאים את ארון אביהם.

אלא שבזה גופא יש לברר: אם לוי ויוסף שייכים אל נשיאת הארון, הרי יש להם לשאת את הארון בעצמם, ואם אינם שייכים לעניין זה, מה להם למנות שלוחים שיהיו תחתיהם?

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

"הי הי יודוך" ב' פעמים הי עולה ל"י"

ברכת הצמח צדק לחסיד ישיש שנותרה סתומה במשך שבעים שנה עד שנודע פשרה, שבעים שנים של חיים עם אמרת הרבי

יודוך
(והי כמ"ה)

כשיבא הזמן הראוי יעמוד על פשר הדבר

[מיומנו של כ"ק אדמו"ר מהרריי"ץ נ"ע, י"א אדר ראשון תרפ"ז:]

זה עתה קמתי משנתי והנני ממשיך לכתוב ממקום שהפסקתי תמול.

חבל שאתמול לילה קודם נסיעתי לא הספיקה לי השעה לשוחח עם הישיש החסיד צמח דוד מלוצין, אשר בא ערב שבת בצהריים. הנהו זוכר את אשר ראה בלדותו את כ"ק אדמו"ר הרה"ק צמח צדק בנסעו מפטרבורג.

אביו, החסיד ר' טובי' אהרן - מחסידיו כ"ק אדמו"ר הזקן - לקחו עמו ללכת אל העירה אשר דרך שם עבר כ"ק אדמו"ר בחזירתו מפטרבורג - אלול ת"ג - ויתעכב שם לנוח מעת לעת. קהל גדול מהסביבה והגליל התאסף שמה, ואביו הרכיבו על כתפו וזכה לראות את פני קדשו של כ"ק אדמו"ר. ומשנת תרי"ג והלאה שהשתדך עם החסיד הידוע ר' יעקב זאב המשפיע, הנה בכל שתי שנים הי' הולך לליובאוויטש.

ברשימתי משנת תרפ"ה רשום מה שספר לי החסיד הישיש רצ"ד מלוצין, את אשר זכה לשמוע ביחידות הראשונה אצל כ"ק אדמו"ר צמח צדק - בשנת תרי"ג - אשר בתוך הדברים אמר לו כ"ק אדמו"ר צמח צדק: "ה"י ח"י יודוך, בי פעמים ח"י עולה ל"י". למה כיוון כ"ק אדמו"ר בדברי קדשו אלה - לא ידע. וכמה שעמל ויגע בעצמו לא יכול

וגדולה שמחה זו אשר פורצת גדר להשפיע להמוכחי ומעורר ברכה והצלחה בהמצטרף לו בגשמיות וברוחניות...

(אגרות קודש ח"י עמי' בוח)

ימשיך גם כשמרגיש שאין דבריו יוצאים מן הלב

...ומה שכותב שמרגיש הוא בעצמו שאין הדברים יוצאים מן הלב כו' וכו', הנה א' ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שאסור לדבר לשון הרע על אחד מבני ישראל ובמילא גם לא על עצמו הוא, ב' גם אם נכונה טענתו - הנה אין הסכיבה והמושפעים שלו מחוייבים לסבול ולהיות חסרים על ידי זה, ודיו ההיזק שגורם לעצמו על ידי הג"ל מבלי שיוסיף על ידי זה עוד הפסד של אחרים, ובמילא ח"ו מלהפסיק בתעמולה ובדברים של התעוררות שאומר, ואדרבה להוסיף ביאור בזה כנ"ל.

אלא שביחד עם זה צריך הוא לייגע את עצמו באופנים המתאימים לנפש האלקית שלו והנפש הבהמית והגוף הגשמי, אשר ידע אינש בנפשי' מצבו ומעמדו עכ"פ במקצת, ובמילא יוכל למצוא אמצעים פעילים להביא למטרה הדרושה, ונשען על פסק רו"ל (מגילה ו, ב) "יגעית ומצאת תאמין", הנה בטח יצליח בזה, ובפרט שזכות הרבים שמעוררם לתורה ומצות מסייעתו, ותהי זאת נחמתו במצבו, נשען על הסברת הרמב"ם (הלי גירושין פ"ב הט"ז) המובא בכמה מקומות בדא"ת, אשר בעצם הנה כל איש הישראלי חפץ הוא למלאות רצון השי"ת אלא שיצור הרע נלחם עמו, ולפעמים אונס אותו שלא להתנהג כדבעי, ועיין ג"כ בתניא פרק מ"א (ניח ע"א), וז"ל: "אבל יחיד נפשו והתכללותה באור ה' להיות לאחרים - בזה חפץ כל אדם מישראל באמת לאמיתו לגמרי, בכל לב ובכל נפש, מאהבה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל לדבקה בה", עד כאן בהנוגע לעניננו. ואחכה לבשורת טובות אשר ממשיך עבודתו לקרב לבן של ישראל לאביהן שבשמים ומרגיש לאט לאט ג"כ הטבה במצבו הוא.

(אגרות קודש ח"י עמי' ק)

לוי ויוסף מרוממים משעבוד וגלות

לוי ויוסף היו מרוממים ונעלים משעבוד מצרים:

יוסף ה' מלך, ועל כן "כל זמן שיוסף ה' קיים לא ה' להם משוי של מצרים, מת יוסף נתנו עליהם משוי" (שמות רבה פ"א, ד).

וגם לוי ה' נעלה מן השעבוד, כפי שמצינו ש"כל זמן שהי' אחד השבטים קיים לא ה' שעבוד", ומכיוון ש"לוי האריך ימים על כולם" (רש"י שמות ו, טז), נמצא שהוא מנע את השעבוד יותר מכולם. וטעם הדבר הוא, משום שעבודתו הרוחנית של לוי שוללת יותר את עניין השעבוד. והתבטא דבר זה גם אצל כל בני שבטו, כמה ש"מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי" (רש"י שמות ה, ד).

והנה, עניין שעבוד מצרים התחיל מיום שמת יעקב אבינו, שכל משך חיי יעקב היו בני ישראל כמצב נעלה, ופרעה הכביחם "ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים" (ויגש מה, יח), ו"כיוון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם וליבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם" (רש"י ריש פרשתנו) [אמנם אין מדובר כאן על השעבוד בפועל, שהתחיל רק לאחר מיתת לוי, וכמובא למעלה].

וממילא אי אפשר שלוי ויוסף יהיו מנושאי ארון יעקב, כי הם אינם שייכים לשעבוד, ואינם יכולים להיות מנושאי הארון וממבשרי שעבוד מצרים. אלא שמכל מקום, היו צריכים למנות שלוחים תחתיהם לנשיאת הארון, ובוה גופא את מנושה ואפרים דייקא, וכפי שיתבאר לקמן.

שבט לוי נותן כח ועוז להשלים את מטרת השעבוד

להבנת העניין, יש להעמיק תחילה במשמעות הדבר מה ששבט לוי לא נשתעבד, שאין פירושו שפרשו מגלותם של ישראל, אלא שבגלות ושעבוד גופא ה' לשבט לוי תפקיד אחר משאר השבטים.

דהנה, מטרת עניין גלות מצרים ככלל אינה לענות ח"ו את בני ישראל ולהצר להם, אלא היא ירידה לצורך עלי', שעל ידי שיצטרפו כ"כור הברזל" (ואחתנן ד, כ), יזדככו ויתעצלו בעילוי גדול עד מאוד - "ואנכי אעלך גם עלה" (ויגש מה, ד).

אמנם, ישנו חשש גדול שקושי השעבוד יגרום לבני ישראל נפילה וירידה עד שישתקעו בטומאת מצרים רח"ל. וזאת הייתה תעודתם של בני לוי, שהיו שותפים לגמרי בכל עניין הגלות, אלא שתפקידם לא התבטא בעבודה קשה, כי אם בכך שהיו משפיעים לעם ומחזקים אותם שלא ייטמעו בטומאת מצרים, וינצלו את הגלות להתעלות הרוחני.

שבט לוי היו תמיד חכמי העם ונקניהם, וגם לאחר יציאת מצרים היו מורי תורה

ועובדים במשכן ומקדש ונושאים את הארון, כי שבת זה "הזכר לעבוד את ה' לשרתו, ולהורות דרכיו הישירים ומשפטיו הצדיקים לרבים" (רמב"ם שמיטה ויובל פ"ג ה"ב). ומטעם זה גופא שחרר פרעה את בני לוי מעול השעבוד, כי "מנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם, ולכן הניח להם פרעה שבת לוי, שהיו חכמים וקניהם, והכל סבה מאת ה'" (רמב"ן שמות ה, ד).

וזהו עומק דברי יעקב אבינו "לוי לא ישא, שהוא עתיד לשאת את הארון" – ששבת לוי לא ישא את מיטתו, דבר המורה על תחילת השעבוד, כי הוא נעלה ומורום מעניין הגלות, שהלא הם נושאי הארון ומורי תורה שמשוחררים מן השעבוד.

יוסף מעניין את הכח להתרומם ולהתבדר מהשבת הגלות

וכשם שלוי ה' נעלה מעניין השעבוד, כך גם יוסף ה' נותן כח ועוז לשאר שבטי י-ה. אלא שהשפעתו של יוסף הייתה כסגנון אחר, והיא נרמזת בדברי יעקב "יוסף לא ישא שווא מפ"ך":

שבת לוי לא שללו את השעבוד והגלות, ואדרבא, הם ידעו והשיגו את תכלית הגלות ומטרתה, וראו לנצלה היטב בכדי להשיג את יתרון האור וההתעלות מתוך חשכת הגלות.

ולעומתם, יוסף ה' נעלה מן השעבוד באופן שהגלות הייתה מושללת אצלו לגמרי. דיוסף ה' בדוגמת אביו יעקב (ראה לקוטי שיחות חט"ו עמ' 436. וש"ס), כפי שנאמר (וישב לו, ב) "אלה תולדות יעקב – יוסף", וכשם שיעקב ה' נעלה ומורום מעניין של גלות ולא ה' שייך בזמנו שום שעבוד וגלות, כך גם יוסף ה' שליט ומושל על מצרים – ההיפך המוחלט של שעבוד וגלות.

וזהו השפעתו של יוסף על בני ישראל הנתונים לשעבוד מצרים, שנותן להם את הכח לזכור תמיד ששייכים המה אל יעקב, שעובד את השי"ת באופן נעלה, וממילא אינם מושפעים כלל מסביבתם ומטומאת מצרים.

ונמצא ששתי השפעות שונות מקבילים בית ישראל מלוי ומיוסף: יוסף מחזקם לזכור את מקורם ושושר חוצבם, ולא להיות מושפעים מן הגלות, ואילו לוי נותן בהם את הכח לנצל את הקושי והשעבוד על מנת להודוך ולהתעלות ולהשיג את מטרת ותכלית גלות מצרים.

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחי היום יום

דברים היוצאים מן הלב

פעולות ודיבורים היוצאים מן הלב פועלים פעולתם, במקדם או במאוחר;
חזקה על תעמולה שאינה חוזרת

וְיִדְבֹּר עַל לִבָּם
דברים המתקבלים על הלב
(ויחי ג, כא. רש"י)

מוזכרח הדבר אשר סוף יפעלו הדברים פעולתם

בנועם נודעתי אודותו . . ועל דבר השתדלותו להרים קרן היהדות ע"י תעמולה מחאימה בענין נחיצות החינוך הכשר בפרט ושמירת תומ"צ בכלל, שגודל ערך ענין זה אין לשער. ואף שלפעמים נדמה שמדברים ועדיין אין נראית פעולה, הנה "אין אתנו יודע עד מה" בעניני השגחה פרטית, ובדברים היוצאים מן הלב הרי פסקה תוח"ק שנכנסים ללב השומעים, ובמילא מוזכרח הדבר אשר סוף יפעלו פעולתם.

ואף שהאדם הרואה, לא תמיד רואה הוא פעולה זו, הנה סיבת הענין אפשר להיות א) או שהפעולה תבוא לאחר זמן, ב) או שה"אדם יראה לעינים וה' יראה ללבב", ואפשר אשר בנפש כבר נודעו השומע ונהפך החשך לנהורא ומרירו למיתקא.

אף שבאמת אין פרט אחד נוגע בהשגה, שהמוכיח והמעורר צריך להוכיח וכוה כבר עשה מצותו שלו, בכ"ז הנה לנעימות העבודה הודיענו חז"ל אשר נוסף ע"ז ששכר קיום המצות הוא, כמאמר רז"ל (אבות פ"ד מ"ב) "שכר מצוה מצוה", היינו קיום המצוה עצמה – הנה נוסף ע"ז השכר הוא זה שפעל על כן או בת ישראל לקרב את לבן לאבינו שבשמים, ומובן גודל השמחה משני הצדדים, הן מצד האב, השי"ת, והן מצד בנו יחידו, הוא הבן או בת ישראל – שנתקברו זה אל זה ע"י דבור או פעולה של המוכיח ומעורר,

כאן מורה רק על עיקר המכון שבמצות כל הבית. דלעת הבבלי ות"א יש מקום הקרבנות (המדוברת כאן, כנ"ל), שהוא לומר שיבנו מזבח להקריב עליו קרבנות, "מקום מקודש צדמים", ענין זריקת הדם (דהכפרה היא בדם, זבחים וצ"ע א').

וע"פ הנ"ל נמצא נפק"מ להלכה

- היכא דיש אפשרות לבנות רק מזבח

להקריב קרבנות ואי אפשר לבנות את בשלימות יותר.

כל הבית. דלעת הבבלי ות"א יש מקום הקרבנות (אע"פ שאי"ז קיום המצוה בשלימות, דליכא בית); משא"כ להירוש' ותיב"ע צריך לעכב הקרבת הקרבנות עד שיבנו המקדש, כדי שתהא הקרבה

להשאיר ב"בית אבי", ומאיך להתעלות "בארץ עניי"

ומעתה יתברר באופן נפלא מה שציווה יעקב "מנשה ואפרים יהיו תחתיהם":

מנשה ואפרים נקראו שניהם על שם גלותו של יוסף, מנשה - "כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי", ואפרים - "כי הפרני אלקים בארץ עניי" (מקץ מא. נא-גב). ועל פי מה שנחבאר למעלה, הרי מנשה ואפרים מבטאים היטב את הכוחות וההשפעות שמעניקים לוי ויוסף אל שאר השבטים, בשעת נשיאת ארון יעקב ותחילת השעבוד.

דשלוחו של צוי הוא **אפרים**, ושלחות זו הוא עניין הכח שמעניק לוי אל בני ישראל, שידעו לנצל את "ארץ עניי" בכדי להתעלות ולהגיע ל"הפרני אלוקים", שעל ידי שמתחזקים לעומת קשיי הגלות - הם מתרוממים ומתעלים.

ושלוחו של **יוסף** הוא **מנשה**, וכזה מתבטאת השפעתו של יוסף אל בית ישראל, שהלא שמו של מנשה מורה על כך שאין לשכוח ולהתנתק מהמצב שהי' קודם הגלות, ויש לזכור תמיד את "כל עמלי ואת כל בית אבי", שדרגתו האמיתית והפנימית של יהודי היא שייכותו אל יעקב ודרגתו המרוממת, ועל כן אין הוא מושפע מן הסביבה ומתעלה מעניין הגלות נראה בארוכה בעניין מנשה ואפרים בלקוטי שיחות חט"ו עמ' 433 ואילך].

ומעתה מיושב היטב, שמחד אין יוסף ולוי בין נושאי הארון, כי אינם שייכים לתחילת הגלות. ומאיך שלחו תחתיהם את מנשה ואפרים, שהם רומזים על הכוחות המיוחדים שנותנים כל אחד מהם לבני ישראל בגלותם, אשר בעזרתם יעלו בני ישראל מגולה לגאולה.

עם", או שהמעלה והיתרון דמיונה מן המוכרח בעתיד מכריעה ומוטב להמתין ולעשות כרוב עם [עדי"ז כשלפניו בבוהק ד' מינים בלתי מהודרים, ובהמשך היום יבואו מהודרים יותר]. דלהבבלי הזהה מכריע ולהירוש' העתיד מכריע, עיי' לקי"ש ח"ד הוספות לט"ז באב.

ועתה י"ל דאף בהכנה לקיום מצוה מחלוקת, והוה הפלוגתא כאן מי קודם, קייץ או סבל, דהנה תאנים "איץ לקיטתן כאחת אלא יש באילן זה מה שנגמר היום ויש בו מה שיגמר לאחר כמה ימים" (ומכ"ם הל' מת"ע פ"ב ה"ב), וא"כ כשנגמרת התאנה יש בידינו ברירה ליקח חיכך התאנות היחידות לייבשן כשרה או להמתין עד שיגמרו הרבה תאנים ורק אז להביאן ליבוש במקום השמש, ואזי תהי' הבאתן ליבוש עיי' סבל, וכ"ה בהכשר מצוה, דלדעת הבבלי שהקדים קייץ לסבל, יש לעשות הפעולה הראשונה המתאפשרת להכשיר חפץ למצוה, פעולת "קייץ", אפי' אם יש מיעוט בדבר, מיעוט ככמות – שיש רק חתיכה אחת של עור, ובאיכות – שאינו עור מן המוכרח, אבל להירוש' טפי עדיף להמתין עם הקייץ עד שיובא עיי' הסבל עור, היינו שיתאפשר להכשיר ולהכין דברים רבים יותר ומשובחים יותר עבור המצוות, כגון עור גדול ומשובח יותר להפליץ, כי י"ל דגם לענין הכנה והכשרה דחפץ המצוה נוגעת מעלת השלמות וההידור, וכבר אז שייך מעין דין "הקריבהו נא לפחתך" ו"כל חלב לה'", ולהכי כדאי שהיה בריבוי.

וזוהי זאב מוכר קדירות שביורש', למצוה, ולפיכך תרגם דענין ה"זאב" ענין הזאב אינו מוכרח בהכנה והכשרה למצוה, ולפיכך תרגם דענין ה"זאב"

ועי' מה שחילקו בש"ס (תענית ח ע"א) דארי דורם ואוכל מיד על אתר זאב "שורף ואוכל", "שמוליך לחוריו ואוכל שם" (רש"י) ועיי' נהנה יותר (עיי' רש"י שם), והוא כענין אכילה עיי' קדירה, שממתינים עד שיתבשל הדבר ותהי' ממנו הנאה, אבל ארי הוא כמשל מי שאינו ממתין ואוכלו חי מיד. והוא כנ"ל, דלהירוש' עדיף לדחות ולהמתין ובלבד שיהי' הדבר משובח ומהודר יותר כו' (ועיי' בלקי"ש חט"ו ע' 456-7, דיש למצוא יסוד כמעט מפורש במשנה לפלוגתא זו בין בבל לא"י – במנחות צט:).

ומעתה י"ל פלוגתא התרגומים

בפרשתנו, כי י"ל דהמשלש השבטים לחיות הוא רמז על היות תקופת השבטים הכנה והכשרה למתן תורה, ע"ד ענין החיות הנ"ל, והנה תרגום אונקלוס הוא תרגום דבבל (תרג"ה כל מנחת מדי, א. ועוד) ותיב"ע הוא דארץ ישראל (ירושלמי). ואולי לשיטתיהו, דלדעת הירוש' ענין הזאב נדרש בהכנה והכשר למצוה, ולהכי פי' ד"בנימין זאב יטרף" האמור כאן קאי בהכנה והכשר להנזכר בהמשך "בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל" – הקרבת ואכילת הקרבנות, ולהכי תרגם "ובאחסנתי יחבני בית מוקדשא", כי בית המקדש הוא הכנה והכשרה לעבודת הקרבנות (עיי' היטב ל' הרמב"ם ריש הל' ביהמ"ה), וכשם שענין הזאב מורה על הידור ושלמות בהכנה והכשר, ה"ה הכה שהקריבה יכולה להיות גם כשאין בית (עדיית פ"ח מ"ז. ובחיים סכ ע"א), אבל מובן שכשיש בית הי' שלימות במזבח וקרבנות. משא"כ לדעת הבבלי ענין הזאב אינו מוכרח בהכנה והכשרה למצוה, ולפיכך תרגם דענין ה"זאב"

פעולת המצוות וחוקי השבוע

איתא בגמרא (תענית ה, ב): "רוב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא, אמר לי ר"נ ל"י לימא מר מילתא, א"ל הכי אמר רבי יוחנן אין מסיחין בסעודה שמה יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה, בטר דסעיד א"ל הכי אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת".

ויש לבאר זה כעבודת האדם לקונו: הידורו של ר"י מסיחין בסעודה אינו עצם הדין ד"אין מסיחין בסעודה", כי בוודאי גם ר"ע סבירא ל"י כן, אלא החידוש של ר"י הוא שדין "אין מסיחין בסעודה" הוא גם בדברי תורה אף שתורה מגינא ומצלי (סוטה כ"א. א). כי חשש הסכנה "שמה יקדים קנה לושט" הוא באופן של "שכיח היזיקא" (פסחים ת, ב), ולכן גם בדי"ת יש לזהר בזה (וראה במקור הדברים השק"ש" בזה).

והיינו, שבדבריו בא ר"י לבאר ענין כללי באופן קיום התורה ומצוות, שפעולת התורה והמצוות צריכה להיות על פי טבע, ולכן במקום דשכיח היזיקא, יש לזהר מחשש סכנה. אך הי' אפשר לומר שדבר זה הוא מכיון שגם התורה ומצוות הן תחת הגדרות חוקי הטבע ולכן קיומן צריך להיות באופן טבעי, ועל זה ביאר ר"י "בטר דסעיד" – "יעקב אבינו לא מת", שכוונתו בזה לבאר שלא כן הדבר, אלא התורה אינה מוגבלת כלל והיא למעלה מן העולם, ולכן גם יעקב שכל מציאותו היא תורה – "ויעקב איש תם יושב אהלים", גם הוא אינו תחת הגדרת הטבע, וי"ל אמת".

וזוהי מה שבא ר"י להשימיענו, שבקיום התורה ומצוות ישנם שני מצבים ואופנים: כאשר "יתבי בסעודתא" ועוסקים עם עניני העולם, אוי "אין מסיחין בסעודה" גם בדברי תורה, כי רצה הקב"ה שפעולות קיום המצוות יהיו על פי הטבע דווקא, לפעול בתוך טבע העולם ולא לשנותו.

אך "בטר דסעיד", לאחר גמר העיסוק בבירור וחיכוך עניני העולם, הרי אז מתגלית מעלתן של התורה ומצוות מצד עצמן, שאינן מוגבלות בטבע הבריאה – "יעקב לא מת".

(עי' לקי"ש שיהות הל"ה עמ' 223 וא"יך)

"קברו קברייא" בעבודת ה'

איתא בגמרא "אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת... וכי כבדי ספרו ספריי' וחננו חנטיי' וקברו קברייא... מקרא אני דורש שנאמר... מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (תענית ב, ב).

והנה, אף שענין זה ד"לא מת" נאמר רק בנוגע ליעקב אבינו, מ"מ יש לבאר זה באופן השייך לכל אחד מישראל:

שנינו בר"פ חלק "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", שפירש עוה"ב כאן הוא עולם התחי' (רע"ב למשנה סנהדרין שם. ועוד). והטעם לזה שכל ישראל יזכו לזה מפורש בהמשך המשנה "שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ" נצר מטעי מעשה ידי להחפאר", והיינו, שמצד זה שגופו של כל אחד מישראל הוא "נצר מטעי מעשי ידי" של הקב"ה יקומו כל ישראל לתחיית המתים. ונמצא, שבכל אחד מישראל קיים ענין "לא מת", שהרי כל אחד מישראל הוא "נצר מטעי" ויקום בתחיית המתים, ואז גופו יהי' קיים בקיום נצחי.

והדרך לבוא לזכות ולהגיע לתחיית המתים מובא גם כן בגמ' זו, שהוא על ידי עבודת "ספרו ספריי' כו' וקברו קברייא":

קבורת הגוף היא עבודת ביטול הגוף, כי בתוכנו הרוחני "אל עפר תשוב" אינו רק החוזה לעפר כפשוטו אלא גם העבודה הרוחנית ד"נפשית כעפר לכל תהי", שעבודה זו בביטול וענוה "אל עפר תשוב" – "קברו קברייא" היא הדרך לזכות לתחיית המתים "יעקב לא מת" – בגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו.

(עי' לקי"ש שיהות הל"ה עמ' 228)

בחפצי העולם כהכנה והכשרה לקיים בהם המצוות [אלא שממשיך ומשמיענו שפועל אין הדבר מתקיים ע"י חיות הנ"ל וצריך האדם לטרוח בזה בעצמו בצער כו', לפי ש"הרעותי את מעשי" (עיי סנה נט), והיינו ע"ד הא דצריך לטרוח לפרנסתו ואילו הי' עושה רצונו של מקום היתה מלאכתו ע"י אחרים (כרכות לה:)].

דהנה סדר הכשרת הדבר הוא בג' אלו, תחילה צריך שינוי בגוף הדבר כקציעות המתבישות ובאות לדי שליומתן הראוי לשימוש, ואח"כ צריך לשאתו ולהביאו אל המקום הנכון לו, ולאח"כ להכניסו לרשות המתאימה, כחנוני הנושא ונותן ומכניסו לרשות שבה יבוא לשימוש. וכן הוא סדר המצוה, תחילה צריך לשנות גוף הדבר שיהי שלם וראוי למצוה, כגון מלאכת עיבוד קלף לתפילין כו', או באחרוג ולולב וכו' להפרידו שישתנה ממחומר לחלוש, וגזיות צמר לציצית, ואח"כ צריך לוודא שיובא הדבר למקום שראוי לקיים בו המצוה, כגון שדבר הראוי למצוה נמצא במקום שאסור ליכנס בו (עיי ע"ז יא: וז"ע ואילך). ועוד מצינו דלעתים דרושה גם הכנה דשינוי רשות קודם שיוכלו להשתמש בדבר לדיני התורה, בדומה קצת להא דעמון ומואב טיהרו בסיוחן (חולין ע:).

ומעתה יש לבאר דחלקן כאן הבבלי והירוש' בגדרי הכשר מצוה, ועל יסוד מה שכבר הוכח במק"א דהבבלי והירושלמי נח' בדיני התורה היכא שצריך להכריע בין ההוה לעתיד, כגון החקירה (שד"ח כללים מע"ז כלל א-ג) אי דין וריזין מקדימין למצוות מכריע לקיים המצוה מיד אף שע"ז לא תהא מצוה מן המוכחר "כרוב

ובהקדים דהמפרשים האריכו בשייכות כל אומנות לחי' שנוכרה עמה ע"פ טבע תכונותיה כו', אולם עדיין לא נתבאר בדבריהם ס"ס למה כחר רשב"א סוגי אומנות אלו (וממילא הזכיר בעלי החיים הנ"ל), והרי מצינו עוד תכונות של אומנות בחיות, כגון "אילה שלוחה" וכיו"ב.

דהנה בירושלמי גרים "ראית מימך ארי סבל צבי קייץ שועל חנוני זאב מוכר קדרות". ויל"ע בטעם שהוסיף זאב מוכר קדרות, ועוד שלכא' אין בזה הוספה על שועל חנוני, וגם מאי שייכא לזאב דוקא. וכן יל"ע בשינוי הסדר מן הבבלי שהקדים סבל לקייץ (ולכא' סדר הראוי הוא תחילה מייבשין קציעות ואח"כ נושאים אותן אל החנוני, וק"ל).

ותחילה יש לבאר מהו שהקדים רשב"א לק"ו "והם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני", הרי זאת כבר הזכיר שוב בתוך הק"ו גופא לאח"ז ודי בכך. אלא י"ל דרצה להדגיש כאן יסוד בפ"ע, דהנה ידע דכל העולם לא נברא אלא בשביל איש ישראל, עיינ ברכות ו: וסנהדרין לו ע"א, והאריך בזה הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ איך הכל לתועלת איש ישראל. ובוה בא רשב"א להוסיף ו'אחד' הקדמה כללית, דהא ד"הם לא נבראו אלא לשמשני" ה"ז דוקא בשביל "אני" כפי ש"נבראתי לשמש את קוני", היינו תפקיד הנבראים "לשמש" האדם הוא באופן שיקיים עיי"ז האדם את התורה.

וג' התכונות שמנה, קייץ סבל וחנוני, הן רמז על ג' הפעולות הכלליות הדרושות

היהודשי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

החילוק בין בבלי לירושלמי בענין הכשר והכנה למצוה

יבאר החילוק בין בבלי לירוש' סוף קידושין דאזלי לשיטתיהו כאן בענין אי ההוה מכריע את העתיד או לאו, ויבאר החילוק היוצא מזה בדיני הכשר מצוה והידור מצוה / עפ"ז יחדש עומק בפלוגתא בין תרגום אונקלוס לתרגום יונתן בפרשתנו, ויסיק נפק"מ לענין דין קרבנות כשאפשר לבנות מזבח ולא בית

בפרשתנו עה"פ "בנימין זאב יטרף" תרגם אונקלוס "בנימין בארעי' תשרי שכינתא ובאחסנתא יתבני מקדשא",

והנראה בזה בהקדים הא דסוף קידושין "תניא רשב"א אומר מימי לא ראיתי צבי קייץ (מייבש קציעות כשדה, רש"י) וארי סבל (נושא משאות, רש"י) ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מחפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי שנאמר עונותיכם הטור, ונראה לומר דלא רק לדרשא אתא אלא יש כאן חידוש בגדרי דין הכשר מצוה.

במאי קמיפלגי ומאי טעמא מר לא סבר כמר.

דין הכשר מצוה. ויל"ע טובא

זבחים שם ע"ב, קיח ע"ב, יומא יב ע"א, ואכ"מ]

מוקדשא" היינו בית המקדש בכללו נעיי' יהודה; משא"כ "באחסנתא יתבני בית

דמים רק על חלק היסוד, חלקו של טורף והיינו דעת לוי בזבחים שם דנותנים

זבחים נד ע"א "מקום מקודש לרמיה",

מקדשא" קאי על המזבח שנק' בל' הש"ס

דפולגתא יש כאן כי "באחסנתא יתבני

וכ' הגאון מרגנוב בפירושו על התורה

עלמא ובאחסנתא יתבני בית מוקדשא",

כדיבא טרפי' בארעי' תשרי שכינת מורי

אבל תיכ"ע כתב "בנימין שבט תקיף

שכינתא ובאחסנתא יתבני מקדשא",

תרגם אונקלוס "בנימין בארעי' תשרי

בפרשתנו, ויסיק נפק"מ לענין דין קרבנות כשאפשר לבנות מזבח ולא בית